

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 5ης Μαΐου 2022 *

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των καταναλωτών – Καταχρηστικές ρήτρες – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Δυνατότητα εφαρμογής *ratione temporis* – Άρθρο 10, παράγραφος 1 – Σύμβαση δανείου η οποία συνήφθη πριν από την προσχώρηση κράτους μέλους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πλην όμως τροποποιήθηκε μετά την ημερομηνία αυτή – Άρθρο 6 – Επιστροφή των οφελών που αποκόμισε αδικαιολόγητα ο επαγγελματίας – Εθνική νομοθεσία που προβλέπει την αντικατάσταση των καταχρηστικών ρητρών και την επιστροφή του ποσού που καταβλήθηκε αχρεωστήτως βάσει των ρητρών αυτών – Δυνατότητα εφαρμογής *ratione materiae* – Άρθρο 1, παράγραφος 2 – Αποκλεισμός ρητρών που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου»

Στην υπόθεση C-567/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το *Orćinski građanski sud u Zagrebu* (πρωτοδικείο Ζάγκρεμπ, Κροατία) με απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Οκτωβρίου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

A.H.

κατά

Zagrebačka banka d.d.,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Jürimäe, πρόεδρο τμήματος, N. Jääskinen (εισηγητή), M. Safjan, N. Piçarra και M. Gavalec, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η A.H., εκπροσωπούμενη από τους P. Đurić και S. Kalebota, odvjetnici,

* Γλώσσα διαδικασίας: η κροατική.

- η Zagrebačka banka d.d., εκπροσωπούμενη από τους B. Porobija, M. Kiš Kapetanović και S. Porobija, odvjetnici,
- η Κροατική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Vidović Mesarek,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους M. Mataija και N. Ruiz García,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 3ης Φεβρουαρίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29), καθώς και των άρθρων 38 και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Α.Η. και της Zagrebačka banka d.d. σχετικά με την επιστροφή ποσών τα οποία φέρεται ότι εισέπραξε αχρεωστήτως η δεύτερη κατ' εφαρμογήν καταχρηστικών ρητρών που περιλαμβάνονταν αρχικώς στη συναφθείσα μεταξύ τους σύμβαση δανείου και αντικαταστάθηκαν μεταγενέστερα από τα συμβαλλόμενα αυτά μέρη με τροποποιητική πράξη που επέφερε τις μεταβολές τις οποίες προέβλεπε κροατικός νόμος.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η Πράξη Προσχώρησης του 2012

- 3 Το άρθρο 2 της Πράξης περί των όρων προσχώρησης της Δημοκρατίας της Κροατίας και των προσαρμογών της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΕ 2012, L 112, σ. 21, στο εξής: Πράξη Προσχώρησης του 2012) ορίζει στο πρώτο εδάφιο τα εξής:

«Από την ημερομηνία προσχώρησης, οι διατάξεις των αρχικών Συνθηκών και οι πριν από την προσχώρηση θεσπισθείσες πράξεις των θεσμικών οργάνων δεσμεύουν την Κροατία και εφαρμόζονται στην Κροατία υπό τους όρους που προβλέπονται στις ανωτέρω Συνθήκες και στην παρούσα Πράξη.»

Η οδηγία 93/13

- 4 Η δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13 έχει ως εξής:

«[εκτιμώντας] ότι οι νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών που καθορίζουν, άμεσα ή έμμεσα, τους όρους των συμβάσεων με τους καταναλωτές θεωρείται ότι δεν περιέχουν καταχρηστικές ρήτρες· ότι, κατά συνέπεια, δεν χρειάζεται να υπάγονται στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας οι ρήτρες που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου καθώς και αρχές ή διατάξεις διεθνών συμβάσεων, στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη ή η Κοινότητα· ότι, γι' αυτό τον λόγο, η έκφραση “νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου” που αναφέρονται στο άρθρο 1 παράγραφος 2 καλύπτει τους κανόνες οι οποίοι εφαρμόζονται κατά νόμο μεταξύ των συμβαλλομένων, εάν δεν έχει συμφωνηθεί άλλως».

- 5 Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της ως άνω οδηγίας έχει ως εξής:

«Οι ρήτρες της σύμβασης που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου καθώς και διατάξεις ή αρχές διεθνών συμβάσεων στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη ή η Κοινότητα, ιδίως στον τομέα των μεταφορών, δεν υπόκεινται στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας.»

- 6 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα ακόλουθα:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

- 7 Το άρθρο 10, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις απαιτούμενες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία το αργότερο στις 31 Δεκεμβρίου 1994. Ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή σχετικά.

Οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται σε όλες τις συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1994.»

Το κροατικό δίκαιο

- 8 Σκοπός του νόμου Zakon o potrošačkom kreditiranju (νόμου περί καταναλωτικής πίστης, *Narodne novine*, br. 75/09), ο οποίος θεσπίστηκε πριν από την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Κροατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2010, ήταν να μεταφερθούν στο κροατικό δίκαιο οι διατάξεις της οδηγίας 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2008, L 133, σ. 66, καθώς και διορθωτικά ΕΕ 2009, L 207, σ. 14, ΕΕ 2010, L 199, σ. 40, ΕΕ 2011, L 234, σ. 46, και ΕΕ 2015, L 36, σ. 15).

- 9 Το άρθρο 3 του νόμου περί καταναλωτικής πίστης απαριθμεί τα είδη συμβάσεων πιστώσεως που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του, μεταξύ των οποίων δεν περιλαμβάνονται οι συμβάσεις πίστωσης που έχουν ως σκοπό την κτήση ή διατήρηση δικαιωμάτων κυριότητας επί εγγείου ιδιοκτησίας ή επί υπάρχοντος ή υπό κατασκευή κτιρίου.

- 10 Ο εν λόγω νόμος τροποποιήθηκε με τον Zakon o izmjeni i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (νόμο για την τροποποίηση και τη συμπλήρωση του νόμου περί καταναλωτικής πίστης, *Narodne novine*, br. 102/15) (στο εξής: νόμος του 2015 περί καταναλωτικής πίστης), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 30 Σεπτεμβρίου 2015.
- 11 Το κεφάλαιο IV.a του νόμου του 2015 περί καταναλωτικής πίστης περιλαμβάνει τα άρθρα 19a έως 19i, των οποίων οι διατάξεις διέπουν τη «μετατροπή των δανείων που συνομολογήθηκαν σε ελβετικά φράγκα [(CHF)] και των δανείων που συνομολογήθηκαν σε [κροατικά] κούνα [(HRK)] με ρήτρα μετατροπής σε ελβετικά φράγκα».
- 12 Το άρθρο 19b του νόμου αυτού, με τίτλο «Αρχή μετατροπής του δανείου», προβλέπει τα εξής:

«Η μετατροπή δανείου που συνομολογήθηκε σε ελβετικά φράγκα σε δάνειο σε ευρώ και δανείου που συνομολογήθηκε σε [κροατικά] κούνα με ρήτρα μετατροπής σε ελβετικά φράγκα σε δάνειο σε [κροατικά] κούνα με ρήτρα μετατροπής σε ευρώ συνεπάγεται μετατροπή του δανείου προκειμένου να τροποποιηθεί το νόμισμα στο οποίο συνομολογήθηκε ή προκειμένου να τροποποιηθεί το νόμισμα της ρήτρας μετατροπής του και πραγματοποιείται κατά τρόπο ώστε η θέση του καταναλωτή με δάνειο σε ελβετικά φράγκα να ισούται με εκείνη στην οποία θα βρισκόταν εάν είχε λάβει δάνειο σε ευρώ και η θέση του καταναλωτή με δάνειο σε [κροατικά] κούνα με ρήτρα μετατροπής σε ελβετικά φράγκα να ισούται με εκείνη στην οποία θα βρισκόταν εάν είχε λάβει δάνειο σε [κροατικά] κούνα με ρήτρα μετατροπής σε ευρώ.»

- 13 Το άρθρο 19c του εν λόγω νόμου, το οποίο φέρει τον τίτλο «Τρόπος υπολογισμού της μετατροπής του δανείου», προβλέπει ειδική διαδικασία υπολογισμού του νέου κεφαλαίου της οφειλής του οικείου καταναλωτή, η οποία συνίσταται κατ' ουσίαν στη σύγκριση των δόσεων του δανείου που κατέβαλε ο καταναλωτής με τους όρους που απορρέουν από υποθετικό δάνειο συνομολογηθέν σε ευρώ. Το νέο υπόλοιπο του δανείου σε ευρώ στις 30 Σεπτεμβρίου 2015, όπως προκύπτει κατόπιν της ειδικής διαδικασίας υπολογισμού, αποτελεί το ποσό που λαμβάνεται υπόψη για την αποπληρωμή του δανείου από τον καταναλωτή από την ημερομηνία αυτή και εφεξής.

- 14 Το άρθρο 19e του ίδιου νόμου, το οποίο φέρει τον τίτλο «Μετατροπή του δανείου», ορίζει στις παραγράφους 1, 5 και 6 τα εξής:

«1. Εντός προθεσμίας 45 ημερών από την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος του παρόντος νόμου, ο δανειοδότης υποχρεούται να αποστείλει στον καταναλωτή, με συστημένη επιστολή με απόδειξη παραλαβής, τον υπολογισμό της μετατροπής του δανείου, με το υπόλοιπο που υπολογίστηκε στις 30 Σεπτεμβρίου 2015 βάσει του άρθρου 19c του παρόντος νόμου, καθώς και με πρόταση νέας σύμβασης δανείου ή τροποποιητικής σύμβασης δανείου.

[...]

5. Σε περίπτωση αποδοχής της μετατροπής του δανείου, ο καταναλωτής οφείλει να ενημερώσει τον δανειοδότη για την αποδοχή του υπολογισμού της μετατροπής, είτε με συστημένη επιστολή με απόδειξη παραλαβής είτε αυτοπροσώπως, εντός 30 ημερών από την ημέρα παραλαβής του υπολογισμού της μετατροπής που αναφέρεται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου και του πίνακα όλων των απαιτήσεων του δανειοδότη, δηλαδή ανακεφαλαιωτικού πίνακα των ποσών που εξακολουθούν να οφείλονται κατά την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου.

6. Αν ο καταναλωτής δεν δεχθεί τον υπολογισμό της μετατροπής του δανείου ή δεν συνάψει με τον δανειοδότη τη συμφωνία του άρθρου 19c, παράγραφος 1, σημείο 6, του παρόντος νόμου, η

εξόφληση του δανείου συνεχίζεται σύμφωνα με τους συμβατικούς όρους που ίσχυαν και σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 15 Στις 15 Οκτωβρίου 2007 η ενάγουσα της κύριας δίκης, καταναλώτρια, κάτοικος Κροατίας, και η Zagrebačka banka, τράπεζα εγκατεστημένη στο εν λόγω κράτος μέλος, συνήψαν σύμβαση στεγαστικού δανείου η οποία αφορούσε ποσό που αναγραφόταν σε ελβετικά φράγκα, όμως καταβλήθηκε σε κροατικά κούνα, με τη μέση συναλλαγματική ισοτιμία η οποία είχε καθοριστεί από τη Hrvatska Narodna Banka (Εθνική Τράπεζα της Κροατίας) κατά την ημερομηνία αποδέσμευσης του δανείου. Η σύμβαση περιείχε, μεταξύ άλλων, ρήτρα που προέβλεπε ότι το ελβετικό φράγκο αποτελούσε το νόμισμα βάσει του οποίου έπρεπε να εξοφληθεί το οφειλόμενο ποσό του δανείου και ρήτρα που προέβλεπε ότι το εφαρμοστέο κυμαινόμενο επιτόκιο μπορούσε να τροποποιηθεί κατόπιν μονομερούς αποφάσεως της Zagrebačka banka.
- 16 Στις 30 Σεπτεμβρίου 2015 τέθηκε σε ισχύ η μεταρρύθμιση που θεσπίστηκε με τον νόμο του 2015 περί καταναλωτικής πίστης. Κατά το άρθρο 19b του νόμου αυτού, κάθε δάνειο που συνομολογήθηκε σε ελβετικά φράγκα έπρεπε οπωσδήποτε να μετατραπεί σε δάνειο σε ευρώ, έτσι ώστε ο καταναλωτής να βρίσκεται σε κατάσταση αντίστοιχη με εκείνη των δανειοληπτών δανείου σε ευρώ. Δυνάμει του άρθρου 19e του εν λόγω νόμου, οι πιστωτικοί φορείς όφειλαν να προτείνουν σε όλους τους ενδιαφερόμενους καταναλωτές να συνάψουν νέες δανειακές συμβάσεις ή να τροποποιήσουν τις συμβάσεις που είχαν συνάψει, τηρώντας τους όρους μετατροπής που καθορίστηκαν, ειδικότερα, στο άρθρο 19c του ίδιου νόμου. Σε περίπτωση που ο καταναλωτής δεν δεχόταν μια τέτοια μετατροπή, η αποπληρωμή του δανείου έπρεπε να συνεχιστεί σύμφωνα με τους ισχύοντες συμβατικούς όρους.
- 17 Στις 8 Ιανουαρίου 2016 η ενάγουσα της κύριας δίκης και η Zagrebačka banka συνήψαν τροποποιητική πράξη της αρχικής σύμβασης, προκειμένου να προβούν στη μετατροπή την οποία προέβλεπε ο νόμος του 2015 περί καταναλωτικής πίστης, οπότε η αποπληρωμή του δανείου αναπροσαρμόστηκε τιμαριθμικά βάσει του ευρώ, γεγονός που επέφερε τροποποίηση, από τις 30 Σεπτεμβρίου 2015, τόσο του οφειλόμενου κεφαλαίου όσο και του τρόπου υπολογισμού των τόκων.
- 18 Στις 12 Ιουνίου 2019 η ενάγουσα της κύριας δίκης άσκησε αγωγή κατά της Zagrebačka banka ενώπιον του Općinski građanski sud u Zagrebu (πρωτοδικείου Ζάγκρεμπ, Κροατία).
- 19 Με την αγωγή της, η ενάγουσα ζητεί, αφενός, να αναγνωρισθεί ότι η ρήτρα αναπροσαρμογής σε ελβετικό φράγκο και η ρήτρα κυμαινόμενου επιτοκίου που περιλαμβάνονταν στη συναφθείσα στις 15 Οκτωβρίου 2007 σύμβαση είναι καταχρηστικές και, ως εκ τούτου, άκυρες, τόσο βάσει των διατάξεων του κροατικού δικαίου όσο και βάσει των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, ιδίως δε των διατάξεων της οδηγίας 93/13.
- 20 Προς στήριξη του αιτήματος αυτού, η ενάγουσα αντλεί επιχειρήματα από το αποτέλεσμα δίκης επί συλλογικής αγωγής ενώπιον του Trgovački sud u Zagrebu (πρωτοδικείου Ζάγκρεμπ, τμήμα εμπορικών υποθέσεων, Κροατία) κατά διαφόρων τραπεζών, μεταξύ των οποίων και η Zagrebačka banka. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι τα κροατικά δικαστήρια που επιλήφθηκαν της υπόθεσης διαδοχικά στο πλαίσιο της ως άνω δίκης, στηριζόμενα ιδίως στις διατάξεις της οδηγίας 93/13, έκριναν, με τελεσίδικες αποφάσεις, ότι οι τράπεζες είχαν προσβάλει τα συλλογικά συμφέροντα και τα δικαιώματα των καταναλωτών συνάπτοντας, κατά τη διάρκεια

χρονικής περιόδου η οποία περιλαμβάνει το έτος 2007, δανειακές συμβάσεις που περιείχαν ρήτρες οι οποίες κρίθηκαν καταχρηστικές και άκυρες, καθόσον προέβλεπαν τιμαριθμική αναπροσαρμογή του ποσού αποπληρωμής βάσει του ελβετικού φράγκου και τροποποίηση του επιτοκίου με μονομερή απόφαση.

- 21 Αφετέρου, η ενάγουσα της κύριας δίκης, επικαλούμενη έκθεση πραγματογνωμοσύνης που συντάχθηκε κατόπιν εντολής της, ζητεί να υποχρεωθεί η Zagrebačka banka να της επιστρέψει όλα τα οφέλη τα οποία αποκόμισε αδικαιολόγητα βάσει των καταχρηστικών ρητρών που περιλαμβάνονταν στην αρχική σύμβαση και αντικαταστάθηκαν δυνάμει τροποποιητικής πράξης της οποίας τα αποτελέσματα δεν αποκαθιστούσαν, κατά την άποψή της, επαρκώς τα συμφέροντά της.
- 22 Συναφώς, η ενάγουσα υποστηρίζει ότι το αιτούν δικαστήριο οφείλει να μην εφαρμόσει κανένα κανόνα του εθνικού δικαίου ο οποίος κωλύει την πλήρη επιστροφή των εν λόγω οφελών, δεδομένου ότι δεν παραιτήθηκε από τα δικαιώματα που διαθέτει ως καταναλώτρια. Κατ' αυτήν, ο νόμος του 2015 περί καταναλωτικής πίστης και η τροποποιητική πράξη που αναπαράγει το περιεχόμενο του νόμου δεν της επέτρεψαν να επανέλθει στην κατάσταση στην οποία θα βρισκόταν αν η αρχική σύμβαση δεν περιείχε καταχρηστικές ρήτρες.
- 23 Η Zagrebačka banka αντικρούει τα αιτήματα αυτά υποστηρίζοντας ότι, λόγω της προβλεπόμενης εκ του νόμου μετατροπής του δανείου και της αποδοχής της τροποποιητικής πράξης από την ενάγουσα της κύριας δίκης, η τελευταία δεν έχει πλέον νομική βάση για να ζητήσει να διαπιστωθεί ο καταχρηστικός χαρακτήρας των ρητρών της αρχικής σύμβασης και να λάβει αποζημίωση για τον λόγο αυτό, δεδομένου ότι, κατά την τράπεζα, το δάνειο υπολογίστηκε αναδρομικώς ως εάν είχε συνομολογηθεί σε ευρώ.
- 24 Προκαταρκτικώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι τόσο ο νόμος του 2015 περί καταναλωτικής πίστης όσο και η τροποποιητική πράξη που συνήφθη δυνάμει του νόμου αυτού είναι μεταγενέστερα της προσχώρησης της Δημοκρατίας της Κροατίας στην Ένωση, οπότε εκτιμά ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο *ratione temporis* να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υποβλήθηκαν στην υπό κρίση υπόθεση.
- 25 Επί της ουσίας, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, κατ' αρχάς, ότι διαπίστωσε, λαμβάνοντας υπόψη την επίμαχη τροποποιητική πράξη, ότι η ενάγουσα της κύριας δίκης δεν είχε παραιτηθεί από την πλήρη αποζημίωση και από τη δικαστική προστασία των συμφερόντων της και ότι, εξάλλου, τέτοια παραίτηση απαγορεύεται κατά το κροατικό δίκαιο, ιδίως από τον νόμο του 2015 περί καταναλωτικής πίστης. Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ο νόμος αυτός δεν καθορίζει ούτε τον καταχρηστικό χαρακτήρα και την ακυρότητα ρητρών όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, ούτε τη ζημία που υπέστη ατομικά ο καταναλωτής λόγω των καταχρηστικών ρητρών, ούτε τα ποσά που απέκτησε αδικαιολόγητα ο επαγγελματίας εκ του λόγου αυτού, δεδομένου ότι τα στοιχεία αυτά επαφίενται στην εκτίμηση του επιληφθέντος δικαστηρίου. Κατά το αιτούν δικαστήριο, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η ενάγουσα της κύριας δίκης απέδειξε ότι, λόγω της μετατροπής του δανείου, η Zagrebačka banka δεν της επέστρεψε το σύνολο των οφελών που αποκόμισε αδικαιολόγητα εις βάρος της.
- 26 Εν συνεχεία, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι, στο πλαίσιο «διαδικασίας εναρμόνισης της ερμηνείας του δικαίου», το Vrhovni sud (Ανώτατο Δικαστήριο, Κροατία) εξέδωσε στις 4 Μαρτίου 2020 ερμηνευτική απόφαση σύμφωνα με την οποία κάθε συμφωνία μετατροπής που συνάπτεται δυνάμει του νόμου του 2015 περί καταναλωτικής πίστης «παράγει έννομα αποτελέσματα και είναι έγκυρη ακόμη και αν οι ρήτρες της σύμβασης δανείου σχετικά με το

κυμαινόμενο επιτόκιο και τη σύνδεση με το ξένο νόμισμα είναι άκυρες», με την αιτιολογία, μεταξύ άλλων, ότι μια τέτοια συμφωνία συνιστά νέα συμβατική σχέση, δεδομένου ότι ο καταναλωτής δεν υποχρεούται να την αποδεχθεί, σε αντίθεση με τις περιστάσεις υπό τις οποίες εκδόθηκε η απόφαση της 14ης Μαρτίου 2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207).

- 27 Από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι η απόφαση του Vrhovni sud (Ανωτάτου Δικαστηρίου) δεσμεύει τα κατώτερα δικαστήρια, αλλά δεν έχει ερμηνευθεί ομοιόμορφα όσον αφορά τις συνέπειές της επί του δικαιώματος αποζημιώσεως καταναλωτή που δεν συναίνεσε στη μετατροπή. Κατά μια πρώτη προσέγγιση, δεν έχει σημασία αν ο επαγγελματίας αποκόμισε όφελος αδικαιολόγητα και αν ο καταναλωτής αποζημιώθηκε πλήρως. Κατά μια δεύτερη προσέγγιση, την οποία προκρίνει το αιτούν δικαστήριο, η προαναφερθείσα απόφαση δεν μπορεί να ερμηνευθεί κατ' αυτόν τον τρόπο, διότι θα παρήγε αποτελέσματα αντίθετα προς τις απαιτήσεις της οδηγίας 93/13, όπως αυτή έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο.
- 28 Επιπλέον, υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με τις διατάξεις της οδηγίας 93/13, σε συνδυασμό με τα άρθρα 38 και 47 του Χάρτη, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ο νομοθέτης κράτους μέλους μπορεί να λάβει μέτρα τα οποία να είναι περισσότερο προστατευτικά για τους καταναλωτές από εκείνα που προβλέπονται στην εν λόγω οδηγία. Το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι, προκειμένου να επιτευχθούν οι σκοποί του δικαίου της Ένωσης, οφείλει να αρνηθεί να εφαρμόσει τις διατάξεις του νόμου του 2015 περί καταναλωτικής πίστης και να αποφανθεί, στη συγκεκριμένη υπόθεση, ότι οι καταχρηστικές ρήτρες πρέπει να θεωρηθούν άκυρες και μη γενόμενες και ότι όλα τα οφέλη που αποκόμισε η Zagrebačka banka δυνάμει των ρητρών αυτών πρέπει να επιστραφούν στην ενάγουσα της κύριας δίκης.
- 29 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι από άλλες διατάξεις του κροατικού δικαίου προκύπτει ότι το κύρος μιας σύμβασης πρέπει να εκτιμάται κατά τον χρόνο σύναψής της και ότι μια άκυρη ρήτρα δεν θεραπεύεται. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι οι διατάξεις αυτές συνάδουν με τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την οδηγία 93/13, από την οποία συνάγεται, κατά τη γνώμη του, ότι τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να μην εφαρμόζουν εξαρχής τις καταχρηστικές ρήτρες και όχι να τις αντικαθιστούν με περιεχόμενο το οποίο δεν έχει συμφωνηθεί μεταξύ των μερών.
- 30 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Orđinski građanski sud u Zagrebu (πρωτοδικείο Ζάγκρεμπ) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 [...], όπως έχει ερμηνευθεί με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ιδίως με την απόφαση της 14ης Μαρτίου 2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207), την έννοια ότι μια νομοθετική παρέμβαση στις σχέσεις μεταξύ καταναλωτή-δανειολήπτη και χρηματοπιστωτικού ιδρύματος δεν δύναται να στερήσει από τους καταναλωτές το δικαίωμα να αμφισβητήσουν δικαστικώς τις ρήτρες της αρχικής σύμβασης ή της νομοθετικά προβλεπόμενης τροποποιητικής πράξης της σύμβασης προκειμένου να ασκήσουν αποτελεσματικά το δικαίωμα επιστροφής όλων των οφελών που αποκόμισε αδικαιολόγητα το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα εις βάρος των καταναλωτών λόγω εφαρμογής καταχρηστικών συμβατικών ρητρών, στην περίπτωση κατά την οποία η αρχική συμβατική σχέση τροποποιήθηκε από τους καταναλωτές οικειοθελώς, συνεπεία της νομοθετικής παρέμβασης και βάσει της εκ του νόμου υποχρέωσης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων να εξασφαλίσουν στους καταναλωτές τη δυνατότητα αυτή, και όχι άμεσα δυνάμει της νομοθετικής παρέμβασης, όπως συνέβη στην υπόθεση [επί της οποίας εκδόθηκε η ως άνω απόφαση] Dunai;

- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, έχει το αποφαινόμενο στο πλαίσιο διαδικασίας μεταξύ δύο μερών –δανειολήπτη και χρηματοπιστωτικού ιδρύματος– εθνικό δικαστήριο, το οποίο, αν ακολουθήσει την ερμηνεία του Vrhovni sud (Ανώτατο Δικαστήριο, Κροατία), δεν μπορεί να ερμηνεύσει τις διατάξεις του [νόμου του 2015 περί καταναλωτικής πίστης] σύμφωνα με τις απαιτήσεις της οδηγίας 93/13, το δικαίωμα και/ή την υποχρέωση, βάσει της εν λόγω οδηγίας και των άρθρων 38 και 47 του [Χάρτη], να μην εφαρμόσει αυτή την εθνική νομοθεσία όπως έχει ερμηνευθεί από το Vrhovni sud (Ανώτατο Δικαστήριο);»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

- 31 Η Zagrebačka banka προβάλλει αναρμοδιότητα του Δικαστηρίου υποστηρίζοντας ότι η διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί το αιτούν δικαστήριο δεν εμπίπτει *ratione temporis* στο δίκαιο της Ένωσης, διότι, αφενός, έχει ως μοναδικό αντικείμενο, κατά την άποψή της, σύμβαση δανείου συναφθείσα πριν από την ημερομηνία προσχώρησης της Δημοκρατίας της Κροατίας στην Ένωση.
- 32 Αφετέρου, η Zagrebačka banka υποστηρίζει ότι η οδηγία 93/13, την οποία αφορά η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, εξαρτά τη δυνατότητα εφαρμογής της, δυνάμει του άρθρου της 10, παράγραφος 1, από την ημερομηνία σύναψης της συγκεκριμένης σύμβασης και όχι από την περίοδο ισχύος κατά την οποία η σύμβαση παράγει τα έννομα αποτελέσματά της.
- 33 Συναφώς, πρώτον, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ερμηνεύει το δίκαιο της Ένωσης μόνον όσον αφορά την εφαρμογή του σε νέο κράτος μέλος από την ημερομηνία προσχωρήσεώς του στην Ένωση και έπειτα (απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2020, Franck, C-801/19, EU:C:2020:1049, σκέψη 16 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 34 Το άρθρο 2 της πράξης περί των όρων προσχώρησης στην Ένωση της Δημοκρατίας της Κροατίας προβλέπει ότι οι διατάξεις των αρχικών Συνθηκών και οι πράξεις τις οποίες είχαν εκδώσει τα θεσμικά όργανα πριν από την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Κροατίας στην Ένωση δεσμεύουν το εν λόγω κράτος μέλος και εφαρμόζονται σε αυτό μόνον από την ημερομηνία προσχωρήσεώς του, ήτοι από την 1η Ιουλίου 2013 (απόφαση της 25ης Μαρτίου 2021, Obala i lučice, C-307/19, EU:C:2021:236, σκέψη 55).
- 35 Επομένως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί ζητήματος ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης, εφόσον η απάντηση στο σχετικό ερώτημα ενδέχεται να θέσει υπό αμφισβήτηση τη συμβατότητα με το δίκαιο της Ένωσης μιας εθνικής ρυθμίσεως η οποία, αν και θεσπίσθηκε μετά την προσχώρηση, παράγει επίσης έννομα αποτελέσματα επί συμβάσεως που συνήφθη πριν από την προσχώρηση (πρβλ. απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2019, Milivojević, C-630/17, EU:C:2019:123, σκέψεις 40 έως 43).
- 36 Δεύτερον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, στο μέτρο που, όπως προκύπτει από το άρθρο 10, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 93/13, η οδηγία αυτή έχει εφαρμογή μόνο στις συμβάσεις που συνήφθησαν μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1994, ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας μεταφοράς της στα εθνικά δίκαια, πρέπει να ληφθεί υπόψη η ημερομηνία συνάψεως των επίμαχων στις κύριες δίκες συμβάσεων για να ελεγχθεί κατά πόσον η οδηγία έχει εφαρμογή στις συμβάσεις αυτές, ενώ δεν έχει καμία σημασία το χρονικό διάστημα κατά το οποίο οι

συγκεκριμένες συμβάσεις παράγουν αποτελέσματα (απόφαση της 9ης Ιουλίου 2020, Raiffeisen Bank και BRD Groupe Société Générale, C-698/18 και C-699/18, EU:C:2020:537, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 37 Η νομολογία αυτή έχει διευκρινιστεί όσον αφορά τις καταστάσεις που γεννήθηκαν σε κράτη μέλη τα οποία, όπως η Δημοκρατία της Κροατίας, προσχώρησαν στην Ένωση μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1994, δεδομένου ότι η τήρηση των απαιτήσεων της οδηγίας 93/13 κατέστη δεσμευτική για τα κράτη αυτά μόνο μετά την προσχώρησή τους. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως εκτιμήσει το κατά πόσον η οδηγία 93/13 έχει εφαρμογή και, ως εκ τούτου, τη δική του αρμοδιότητα να την ερμηνεύει, με σημείο αναφοράς την ημερομηνία προσχώρησης του κράτους μέλους του οποίου η νομοθεσία αποτελούσε αντικείμενο της διαφοράς στην εκάστοτε υπόθεση της κύριας δίκης, πριν εξετάσει αν η σχετική σύμβαση είχε συναφθεί μετά την προσχώρηση και, συνεπώς, ενέπιπτε στο χρονικό πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας (πρβλ. διατάξεις της 3ης Απριλίου 2014, Rohotovost, C-153/13, EU:C:2014:1854, σκέψεις 23 έως 25· της 3ης Ιουλίου 2014, Tudoran, C-92/14, EU:C:2014:2051, σκέψεις 26 έως 29, και απόφαση της 9ης Ιουλίου 2020, Raiffeisen Bank και BRD Groupe Société Générale, C-698/18 και C-699/18, EU:C:2020:537, σκέψεις 41 έως 44).
- 38 Εν προκειμένω, η οδηγία 93/13 δεν έχει εφαρμογή στην επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης αρχική σύμβαση, εφόσον αυτή συνήφθη στις 15 Οκτωβρίου 2007, πριν επομένως από την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Κροατίας στην Ένωση, την 1η Ιουλίου 2013. Επομένως, όπως παρατήρησε και η γενική εισαγγελέας στα σημεία 34 και 40 των προτάσεών της, η ενδεχόμενη επιστροφή των οφελών που αποκόμισε αδικαιολόγητα η Zagrebačka banka δυνάμει των δυνητικά καταχρηστικών ρητρών της σύμβασης δεν μπορεί να διέπεται από τις διατάξεις της οδηγίας 93/13.
- 39 Αντιθέτως, η οδηγία 93/13 έχει εφαρμογή επί της τροποποιητικής πράξης της αρχικής σύμβασης, δεδομένου ότι η τροποποιητική πράξη, η οποία είναι επίσης επίδικη στην υπόθεση της κύριας δίκης, συνήφθη στις 8 Ιανουαρίου 2016, δηλαδή μετά την ημερομηνία προσχώρησης. Εφόσον δε τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης είναι εν μέρει μεταγενέστερα της ημερομηνίας προσχώρησης του κράτους μέλους, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο, στο μέτρο αυτό, να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα (πρβλ. απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2020, Franck, C-801/19, EU:C:2020:1049, σκέψη 17 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 40 Εντούτοις, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η εν λόγω τροποποιητική πράξη δεν είναι δυνατόν να διευρύνει το *ratione temporis* πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, όπως αυτό ορίζεται στη νομολογία που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 36 και 37 της παρούσας αποφάσεως, οπότε η ενδεχόμενη υποχρέωση επιστροφής η οποία βαρύνει τη Zagrebačka banka δυνάμει των ρητρών της τροποποιητικής πράξης δεν μπορεί να διέπεται από τις διατάξεις της οδηγίας ή να στηρίζεται σε αυτές όσον αφορά την περίοδο πριν από τη σύναψή της.
- 41 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ερμηνεύσει τις διατάξεις της οδηγίας 93/13 μόνο στο μέτρο που η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά τις ρήτρες οι οποίες περιλαμβάνονται στην τροποποιητική πράξη και την περίοδο μετά τη σύναψή της.

Επί του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

- 42 Η Zagrebačka banka υποστηρίζει ότι τα δύο προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να κριθούν अपαράδεκτα ως αλυσιτελή για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, δεδομένου ότι, κατά την άποψή της, ούτε οι διατάξεις του κροατικού δικαίου στις οποίες αναφέρεται το αιτούν

δικαστήριο, ακόμη και όπως ερμηνεύθηκαν από το Vrhovni sud (Ανώτατο Δικαστήριο), ούτε η τροποποιητική πράξη της σύμβασης που συνήψαν οι συμβαλλόμενοι στερούν από την ενάγουσα της κύριας δίκης το δικαίωμα να ζητήσει, δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, την επιστροφή των οφελών τα οποία η οικεία τράπεζα αποκόμισε αδικαιολόγητα βάσει της αρχικής σύμβασης δανείου.

- 43 Συναφώς, πρώτον, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της εκδοθησομένης δικαστικής αποφάσεως να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δίκης του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο, τα οποία θεωρούνται κατά τεκμήριο λυσιτελή. Συνεπώς, εφόσον τα υποβαλλόμενα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία ή το κύρος κανόνα του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο οφείλει κατ' αρχήν να απαντήσει, εκτός αν προκύπτει προδήλως ότι η ερμηνεία την οποία ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, αν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη αν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στο ερώτημα (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Τράπεζα Πειραιώς, C-243/20, EU:C:2021:1045, σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 44 Εν προκειμένω, τα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, και δη των διατάξεων της οδηγίας 93/13, και δεν προκύπτει προδήλως ότι η ζητούμενη ερμηνεία ουδεμία σχέση έχει με τη διαφορά της κύριας δίκης, ούτε ότι το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως. Συγκεκριμένα, από την απόφαση περί παραπομπής καθίσταται σαφές, μεταξύ άλλων, ότι η ενάγουσα της κύριας δίκης επικαλέστηκε, στο πλαίσιο της διαφοράς, δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην οδηγία. Επιπλέον, όπως διαπιστώθηκε με τη σκέψη 41 της παρούσας αποφάσεως, η επίμαχη στην κύρια δίκη περίπτωση εμπίπτει εν μέρει στο χρονικό πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.
- 45 Δεύτερον, δεν αμφισβητείται ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, η οποία στηρίζεται σε σαφή διάκριση των καθηκόντων μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, ο εθνικός δικαστής είναι ο μόνος αρμόδιος να ερμηνεύει και να εφαρμόζει διατάξεις του εθνικού δικαίου, ενώ το Δικαστήριο είναι αποκλειστικώς αρμόδιο να αποφαινεται επί της ερμηνείας ή του κύρους ρυθμίσεως της Ένωσης, βάσει των πραγματικών περιστατικών που του εκθέτει το εθνικό δικαστήριο (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Τράπεζα Πειραιώς, C-243/20, EU:C:2021:1045, σκέψη 26 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 46 Ως εκ τούτου, είναι απορριπτέα τα επιχειρήματα σχετικά με το απαράδεκτο των προδικαστικών ερωτημάτων, τα οποία η Zagrebačka banka αντλεί, κατ' ουσίαν, από τα αποτελέσματα που παράγει, κατά την άποψή της, ο νόμος του 2015 περί καταναλωτικής πίστης στη διαφορά της κύριας δίκης.
- 47 Συνεπώς, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Επί της ουσίας

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 48 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες δεν επιτρέπουν στο επιληφθέν δικαστήριο να δεχθεί το αίτημα καταναλωτή περί πλήρους επιστροφής των οφελών που αποκόμισε ο επαγγελματίας από καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης δανείου, όταν ο επαγγελματίας υποχρεώθηκε να προτείνει στον καταναλωτή τροποποίηση της αρχικής τους σύμβασης μέσω συμφωνίας της οποίας το περιεχόμενο καθορίζεται από τις εθνικές αυτές διατάξεις και ο καταναλωτής είχε τη δυνατότητα να συναινέσει στην προταθείσα τροποποίηση.
- 49 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, σύμφωνα με την ερμηνεία του νόμου του 2015 περί καταναλωτικής πίστης από ορισμένα κροατικά δικαστήρια, οι διατάξεις του κεφαλαίου IV.a του εν λόγω νόμου μπορούν να παραγάγουν αποτελέσματα όπως αυτά που περιγράφηκαν ανωτέρω. Ειδικότερα, από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι οι επαγγελματίες δανειοδότες υποχρεώθηκαν να προτείνουν σε κάθε καταναλωτή που είχε συνάψει δάνειο σε ελβετικά φράγκα να το μετατρέψει σε δάνειο σε ευρώ, τηρουμένων των λεπτομερών κανόνων τους οποίους προβλέπει ο ως άνω νόμος. Ο ενδιαφερόμενος καταναλωτής είχε τη δυνατότητα να αρνηθεί την πρόταση, αλλά, αν την δεχόταν, η μετατροπή έπρεπε κατ' ανάγκη να γίνει με ενσωμάτωση του περιεχομένου το οποίο προβλέπουν οι ως άνω διατάξεις είτε με τροποποιητική πράξη της αρχικής σύμβασης, όπως συνέβη στη διαφορά της κύριας δίκης, είτε με νέα σύμβαση μεταξύ των συμβαλλομένων.
- 50 Προκειμένου να δοθεί στο αιτούν δικαστήριο χρήσιμη απάντηση που να του παρέχει τη δυνατότητα επίλυσης της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί, πρέπει προηγουμένως να εξεταστεί αν, όπως υποστήριξαν η Κροατική Κυβέρνηση και η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις τους, η οδηγία 93/13 έχει εφαρμογή *ratione materiae* στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, λαμβανομένης υπόψη της εξαίρεσης που προβλέπεται στο άρθρο της 1, παράγραφος 2.
- 51 Συναφώς, από τις εκτιμήσεις που εκτίθενται στις σκέψεις 39 και 40 της παρούσας αποφάσεως σχετικά με το *ratione temporis* πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13, προκύπτει ότι η οδηγία έχει εφαρμογή μόνο στην τροποποιητική πράξη της αρχικής σύμβασης και ότι η ενδεχόμενη υποχρέωση επιστροφής την οποία υπέχει η Zagrebačka banka δυνάμει της τροποποιητικής πράξης δεν μπορεί να διέπεται από τις διατάξεις της οδηγίας ή να στηρίζεται σε αυτές όσον αφορά την περίοδο πριν από τη σύναψή της.
- 52 Υπό τις συνθήκες αυτές, γίνεται δεκτό ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να απαντήσει στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα μόνο στο μέτρο που αφορά τις συμβατικές ρήτρες οι οποίες προστέθηκαν εκ των υστέρων στην αρχική σύμβαση με την τροποποιητική πράξη δυνάμει του νόμου του 2015 περί καταναλωτικής πίστης.
- 53 Επομένως, η υπόθεση της κύριας δίκης διαφέρει από την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 14ης Μαρτίου 2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207). Πράγματι, η υπόθεση εκείνη αφορούσε γενικότερα τις συνέπειες εθνικής νομοθεσίας, η οποία χαρακτήριζε ως καταχρηστικές και άκυρες τις σχετικές με τη διαφορά συναλλαγματικής ισοτιμίας ρήτρες που περιλαμβάνονταν σε δανειακές συμβάσεις και αντικαθιστούσε τις ρήτρες αυτές με ρήτρες οι οποίες εφάρμοζαν την επίσημη συναλλαγματική ισοτιμία που καθόριζε η εθνική τράπεζα

- κράτους μέλους για το αντίστοιχο νόμισμα, με παράλληλα αναγνώριση της δυνατότητας του καταναλωτή να ζητήσει την ακύρωση της αρχικής σύμβασης δανείου (πρβλ. απόφαση της 14ης Μαρτίου 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, σκέψεις 35 έως 38).
54. Εν προκειμένω, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως, η ενάγουσα της κύριας δίκης επικαλείται τις διατάξεις της οδηγίας 93/13 για να αμφισβητήσει αυτοτελώς τις ρήτρες της τροποποιητικής πράξης της αρχικής σύμβασης οι οποίες προστέθηκαν σε αυτήν δυνάμει του νόμου του 2015 περί καταναλωτικής πίστης, καθόσον οι ρήτρες αυτές δεν επαρκούν για να λάβει πλήρη επιστροφή των οφελών που αποκόμισε ο επαγγελματίας από τις καταχρηστικές ρήτρες της αρχικής σύμβασης δανείου.
55. Κατόπιν των διευκρινίσεων αυτών, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 εξαιρεί από το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της τις συμβατικές ρήτρες που απηχούν «νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου», φράση η οποία, υπό το πρίσμα της δέκατης τρίτης αιτιολογικής σκέψης της οδηγίας, καλύπτει εννοιολογικά όχι μόνον τις διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες εφαρμόζονται μεταξύ των συμβαλλομένων μερών ανεξαρτήτως της επιλογής τους, αλλά και εκείνες οι οποίες είναι ενδοτικού δικαίου, ήτοι εφαρμόζονται κατ' αρχήν ελλείψει διαφορετικής συμφωνίας των συμβαλλομένων (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Τράπεζα Πειραιώς, C-243/20, EU:C:2021:1045, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
56. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει ήδη ερμηνεύσει το εν λόγω άρθρο 1, παράγραφος 2, υπό την έννοια ότι το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13 δεν καλύπτει τις ρήτρες οι οποίες απηχούν εθνικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου και ενσωματώθηκαν μετά τη σύναψη σύμβασης δανείου με καταναλωτή προκειμένου να θεραπευθεί άκυρη ρήτρα της συμβάσεως (απόφαση της 2ας Σεπτεμβρίου 2021, OTP Jelzálogbank κ.λπ., C-932/19, EU:C:2021:673, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
57. Η απορρέουσα από το άρθρο της 1, παράγραφος 2, εξαίρεση από την εφαρμογή του καθεστώτος της οδηγίας δικαιολογείται από το γεγονός ότι ευλόγως τεκμαίρεται κατ' αρχήν ότι ο εθνικός νομοθέτης καθιέρωσε μια ισορροπία μεταξύ του συνόλου των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε ορισμένες συμβάσεις, ισορροπία την οποία ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε ρητώς να διατηρήσει (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Τράπεζα Πειραιώς, C-243/20, EU:C:2021:1045, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
58. Εναπόκειται στα επιλαμβανόμενα εθνικά δικαστήρια να ελέγχουν αν η εκάστοτε ρήτρα εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 με γνώμονα τα κριτήρια που έχει καθορίσει το Δικαστήριο, ήτοι λαμβάνοντας υπόψη τη φύση, την όλη οικονομία και τους όρους των οικείων συμβάσεων δανείου, καθώς και το νομικό και το πραγματικό πλαίσιο στο οποίο αυτές εντάσσονται, αλλά και συνεκτιμώντας παράλληλα ότι, δεδομένου του σκοπού προστασίας των καταναλωτών τον οποίο επιδιώκει η οδηγία, η εξαίρεση του άρθρου της 1, παράγραφος 2, πρέπει να ερμηνεύεται στενά (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Τράπεζα Πειραιώς, C-243/20, EU:C:2021:1045, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
59. Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, κατ' ουσίαν, ότι οι ρήτρες της τροποποιητικής πράξης που συνήψαν η Zagrebačka banka και η ενάγουσα της κύριας δίκης, προκειμένου να τροποποιήσουν την αρχική τους σύμβαση ούτως ώστε να μετατρέψουν το δάνειο το οποίο είχε συνομολογηθεί σε ελβετικά φράγκα σε δάνειο σε ευρώ, απηχούν το περιεχόμενο των διατάξεων του κεφαλαίου IV.a του νόμου του 2015 περί καταναλωτικής πίστης.

- 60 Συγκεκριμένα, πρώτον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι ο νόμος του 2015 για την καταναλωτική πίστη επιβάλλει στους επαγγελματίες να προτείνουν την τροποποίηση αυτή στους οικείους καταναλωτές και καθορίζει συγκεκριμένη μέθοδο για τον υπολογισμό του νέου ποσού των πιστωτικών υποχρεώσεων των τελευταίων. Ομοίως, με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Κροατική Κυβέρνηση διευκρινίζει ότι η αυτονομία της βούλησης των τραπεζών περιοριζόταν από τον νόμο, καθόσον ο νόμος υποχρέωνε τις τράπεζες να προτείνουν στους καταναλωτές τη σύναψη συμφωνίας μετατροπής της υφιστάμενης σύμβασής τους, το περιεχόμενο της οποίας καθοριζόταν επακριβώς από τον επιτακτικό αυτόν κανόνα.
- 61 Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ότι όλοι οι συμβαλλόμενοι που ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου του 2015 περί καταναλωτικής πίστης προέβησαν σε τροποποίηση της αρχικής συμβατικής σχέσης βάσει σύμπτωσης βουλήσεων, και όχι απευθείας βάσει νομοθετικής παρέμβασης, όπως συνέβη, ειδικότερα, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 14ης Μαρτίου 2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207). Ωστόσο, ακόμη και αν κάθε καταναλωτής είχε την ευχέρεια να αρνηθεί την προβλεπόμενη από τον νόμο μετατροπή, δεν πάυει να ισχύει ότι, σε περίπτωση που ο καταναλωτής συναίνεσε στη μετατροπή, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι συμβαλλόμενοι τροποποίησαν την αρχική τους σύμβαση, προκειμένου να αντικαταστήσουν τις καταχρηστικές ρήτρες της σύμβασης αυτής, όχι κατά τρόπο ελεύθερο, αλλά με την υποχρέωση εφαρμογής των κανόνων μετατροπής την οποία επέβαλε ο εθνικός νομοθέτης. Όπως επισήμανε και η γενική εισαγγελέας στο σημείο 50 των προτάσεών της, απλώς και μόνον η απαίτηση να συναινέσει προηγουμένως ο καταναλωτής δεν σημαίνει ότι οι ρήτρες της οικείας τροποποιητικής πράξης αποκλείεται να θεωρηθούν ως απηχούσες νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου, εφόσον το περιεχόμενο της τροποποιητικής πράξης καθορίστηκε πλήρως από τον εν λόγω νόμο.
- 62 Τρίτον, όπως παρατήρησε, κατ' ουσίαν, η γενική εισαγγελέας στο σημείο 51 των προτάσεών της, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι σκοπός του Κροάτη νομοθέτη ήταν η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων τους οποίους αφορά ο νόμος του 2015 περί καταναλωτικής πίστης.
- 63 Ως εκ τούτου, μολονότι ο νομικός χαρακτηρισμός απόκειται εν τέλει στο αιτούν δικαστήριο, σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 58 της παρούσας αποφάσεως, προκύπτει ότι οι διατάξεις του κεφαλαίου IV.a του ως άνω νόμου αποτελούν εθνικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, οπότε δεν διέπονται από τις διατάξεις της οδηγίας αυτής οι συμβατικές ρήτρες που απηχούν τις διατάξεις του νόμου οι οποίες αποσκοπούν στη θεραπεία των άκυρων ρητρών που περιλαμβάνονταν σε συμβάσεις δανείου συναφθείσες με καταναλωτές.
- 64 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι δεν εμπίπτουν στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας συμβατικές ρήτρες που απηχούν διατάξεις του εθνικού δικαίου δυνάμει των οποίων ο επαγγελματίας υποχρεώθηκε να προτείνει στον καταναλωτή τροποποίηση της αρχικής τους σύμβασης μέσω συμφωνίας της οποίας το περιεχόμενο καθορίστηκε από τις διατάξεις αυτές και ο καταναλωτής είχε τη δυνατότητα να συναινέσει σε μια τέτοια τροποποίηση.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

- 65 Δεδομένης της απάντησης που δόθηκε στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 66 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, έχει την έννοια ότι δεν εμπίπτουν στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας συμβατικές ρήτρες που απηχούν διατάξεις του εθνικού δικαίου δυνάμει των οποίων ο επαγγελματίας υποχρεώθηκε να προτείνει στον καταναλωτή τροποποίηση της αρχικής τους σύμβασης μέσω συμφωνίας της οποίας το περιεχόμενο καθορίστηκε από τις διατάξεις αυτές και ο καταναλωτής είχε τη δυνατότητα να συναινέσει σε μια τέτοια τροποποίηση.

(υπογραφές)